Rede van Jan Kamminga, voorzitter van de V V D gehouden op 15 april 1983 in de Flint te Amersfoort.

Dames en heren,

We beginnen er langzaam aan te wennen, we leren er mee om te gaan.

De V.V. D is een grote partij geworden. Niet meer een kleintje dat in Den Haag dan mee mag doen in een coalitie, als dat echt nodig is, nee, een faktor van betekenis. Het is drukker dan ooit in de VVD burelen op het Binnenhof. Belangengroeperingen melden zich in steeds grotere getale; journalisten kunnen werkelijk niet meer om onze partij heen. Er gaat geen dag voorbij of je ziet of hoort een partijgenoot op de televisie of voor de radio, dat is wel eens anders geweest. Ook in Staten en Raden tellen we mee. We hebben niet hier en daar een zetel in het dagelijks bestuur, nee, de V.V.D . draagt werkelijk verantwoordelijkheid in provincies en gemeenten. En de partij? De partij is niet meer alléén maar gezellig, maar ook nog sterk betrokken, voor het eerst in de geschiedenis duurt de A.V. twee volle dagen.

We leren ermee om te gaan. Invloed hebben is aantrekkelijk, het doel van politiek, maar is ook moeilijk. Het tikkeltje vrijblijvende, van een kleinere partij, naast de grote PvdA en het machtige CDA heeft plaats gemaakt voor de druk van de verantwoordelijkheid. Onze uitgangspunten onze programma's zijn niet langer prima en constructieve verhalen, maar moeten nu in de praktijk van het besturen worden toegepast.

Dames en heren, we hebben in de VVD loon naar werken gekregen. De groei van het ledental in de jaren '70, uitmondend in het grote enthousiasme van zovelen in de partij, of het nu ging om de inhoud van de politiek of de propaganda, of waar dan ook, dat heeft resultaat gehad.

De kruitdampen van vier verkiezingen in twee jaar zijn opgetrokken. En ik weet dat zelfgenoegzaamheid erg gevaarlijk is, maar wat zijn we sterk tevoorschijn gekomen.

De PvdA, zware klappen in Staten, Raden en straks Eerste Kamer, het CDA, een vervolg op het trendmatige verlies al sinds 20 jaar en wij ..... Maar we lopen ook risico. Ik wil het toegeven, dat

het Hoofdbestuur met grote spanning de ontwikkelingen in het laatste half jaar heeft gevolgd.

Vele honderden debutanten in bijna alle gemeenteraden, tientallen debutanten in alle provinciale staten, 19 debutanten in de Kamer en ook nog enkele in het kabinet. Dat

betekent risico. En er zijn hier en daar in het land en in de Kamer problemen geweest en ze zijn er soms nog, maar we mogen met elkaar vaststellen, dat in het algemeen de winst, de groei, de gegroeide invloed prima is verwerkt en is omgezet in een enthousiaste daadkracht.
De VVD telt mee en laat zien wat ze kan!
We hadden ermee rekening gehouden, dat in deze bekende moeilijke tijd wel leden zouden bedanken, dat in opiniepeilingen terrein verloren zou gaan. Niets is minder waar. In peilingen zijn we afgezien van de vanzelfsprekende schommelingen stabiel, leden winnen we en er wordt hard gewerkt in de partij.
Dames en heren, mag ik hier dan vol zelfvertrouwen staan?
Ik heb vertrouwen in de toekomst!
En dan doel ik niet alleen op de toekomst van onze partij, maar ook in de toekomst van ons land en de burgers in ons land.
Natuurlijk, ik ken de sombere verhalen over onze economie.
Ik ken de cijfers over de werkloosheid. Ik weet hoe moeilijk het is, vooral voor de allerzwaksten, om het hoofd boven water te houden. Maar ik kan niet geloven en niemand van ons gelooft dat, dat we niet door een krachtig, duidelijk en eerlijk beleid uit het dal kunnen komen.
De ontwikkeling van de economie is door de lange jaren heen een golfbeweging geweest. Nu zitten we in een dal en we weten niet of het diepste punt bereikt is. Echter, als je je tijd verstaat, als je maar bereid bent de zwakke plekken te onderkennen, als je maar de moed kunt opbrengen om impopulaire maatregelen te nemen als dat echt nodig is, dan kan een grote invloed op die curve-lijn worden uitgeoefend.
Het beter gaan van de economie, hebben we voor een belangrijk deel zelf in de hand. Wij, in de VVD, hebben al door de zure appel heengebeten. Wij hebben, zoals de PvdA, de zaken niet mooier voorgesteld dan ze waren. Onze programma's waren eerlijk en duidelijk. De tering naar de nering zetten en een stapje terug om later verder te kunnen springen.
Dat is door de kiezer gehonoreerd en daarom zitten we nu met zoveel invloed in het kabinet.
Niet om te bezuinigen, omdat dat de politiek van de VVD nu eenmaal zou zijn, alléén om te werken aan een betere toekomst.
Zo'n 60-70 VVD'ers gaan daarbij voorop. In het kabinet, en in de beide kamerfrakties.

En weest U er met mij van overtuigd, dat zij het niet gemakkelijk hebben. De problemen zijn groot en veel. U leest ze iedere dag in de krant en Nijpels en van Aardenne zullen ze nog met U doornemen.
Ik ga daar vanavond verder niet op in, maar ik wil nog wel iets anders zeggen.
De hele partij begrijpt, dat het weer gezond maken van de economie de hoogste prioriteit heeft. Toch is er nog meer. In de verkiezingsprogramma's die door de partij in 1981 en 1982 zijn gemaakt staan nog een aantal kleinigheden.
En bij de kabinetsformatie is er heel duidelijk naar gestreefd die departementen te verkrijgen, waar belangrijke programmapunten uitgevoerd zouden kunnen worden.
Het is nu april, het kabinet werkt nog geen half jaar, dus het is veel te vroeg ook maar een begin van een balans op te maken.
Maar ik denk, dat ik de gevoelens van de leden en de kiezers van de VVD goed aanvoel, wanneer ik vanavond in beste vriendschap opmerk, en het zijn maar een paar voorbeelden, Gijs van Aardenne, gelukkig weer een krachtfiguur op Economische Zaken, een duidelijk beleid inzake bijvoorbeeld R.S.V., maar alsjeblieft zorg voor het stimuleren van het aanboren van nieuwe markten, met nieuwe produkten, innovatie. Het elan, het vertrouwen in de toekomst moet bij het bedrijfsleven worden teruggebracht.
Neelie Smit, kranig, bezuinigend omdat het echt nodig is, evenwichtig, geef alsjeblieft ook hoge prioriteit aan de veiligheid, daar waar slechts weinig over veiligheid gesproken wordt. Ik bedoel, let op het ophogen van de dijken. Dat staat nadrukkelijk in ons verkiezingsprogram.
Koos Rietkerk, hulde voor de kwaliteit van je overleg met de ambtenarenorganisaties, voor je inbreng bij de gesprekken over de sociaal economische politiek, maar werk vooral ook keihard aan het verminderen van de burocratie, aan de verkokering volgens de Commissie Vonhoff, Pieter Winsemius, hulde voor de voortvarende aanpak van de milieuproblematiek en de relatie met het bedrijfsleven, maar alsjeblieft, ga kappen in het oerwoud van overheidsvoorschriften dat in de loop der jaren is wildgegroeid.
Eegje Schoo, klasse, je aanpak, dat vooral de allerarmste landen moeten profiteren van onze inzet in de ontwikkelingssamenwerking, maar ik word warm, als ik je, zoals laatst op de partijraad, in een hoekje met Frits Bolkestein zie praten, omi te zien hoe het bedrijfsleven ook kan worden betrokken.
Ach, ik zou nog even door kunnen gaan, maar U kent ons verkiezings- program ooki Wat denkt U van de veiligheid op straat. Frits Korthals Altes, manager-jurist op Justitie,

auteur van mens en recht in het verkiezingsprogram, pagina vijf, ik citeer;"de handhaving van de rechtsorde is een onderdeel van de zorg voor individuele vrijheid en veiligheid. De organisatie van de politie, een vraagstuk dat nu al tientallen jaren sleept, dient nu zo spoedig mogelijk door een moderne aanpak te worden opgelost."
Dames en heren, u hoort het, er is nog veel werk te doen, in het kabinet en vcor de frakties.
Samen aan 't werk, was de titel van ons programma.
Dat is een hele opgave, als je voorzitter van de Tweede-Kamerfraktie bent. Samen aan 't werk, met een nieuwe fraktie, met heel veel steen- goeie mensen, die dus lastig zijn. Er is een kabinet, waarmee je te maken hebt, een kabinet, dat een heel eigen verantwoordelijkheid heeft. Er is een Eerste Kamerfraktie, die op ongelegen momenten zeer eigenwijs is; er is een Hoofdbestuur dat zeurt, omdat toch zaken anders uitpakken, dan dat de bedoeling van de partij was geweest. Er is een CDA fraktie, waarmee je ook samen aan ’t werk moet, terwijl je je toch nadrukkelijk wilt profileren.
De fraktievoorzitter, overal moet je rekening mee houden, met de pers, die je soms wil maken, soms wil breken en je bent er ook zelf nog, de mens Nijpels. De spanning die dat alles met zich meebrengt zie ik regelmatig samenballen, in die ene man. Ed, de partij heeft groot respect en veel waardering voor de wijze waarop jij je werk doet.
Zoals ik al zei, beheerst de sociaal economische problemematiek het denken. De mensen accepteren, dat een stapje terug moet worden gedaan. Men weet, dat als je minder verdient, dat je dan ook minder kunt uitgeven. Maar hoe moet dat nu verder? Waar komen we uit?
Wat is het perspektief? Wordt de daling van de conjunctuur niet langzamerhand zo ingrijpend en langdurig, dat allerlei zaken, die in een groeiende economie vanzelfsprekend waren, moeten worden aangepast in een tijd van teruggang? Lang hebben we gehoopt - hoewel door het uitblijven van maatregelen dat steeds minder werd - maar toch, lang hebben we gehoopt, dat de recessie van korte duur zou zijn. Mar nu zijn er 750.000 mensen zonder werk, heeft vooral de jeugd..., ach U kent de cijfers wel... Een drastische verbetering op korte termijn, zo van: over een jaar of twee is ieder wel weer aan het werk, zit er niet in!
Als we ons dat nu zo langzamerhand zijn gaan realiseren, legt ons dat- meteen de verantwoordelijkheid op onze samenleving op een groot aantal punten aan te passen. We kunnen de mensen die geen perspektief hebben niet laten stikken. Het dal waarin

we zitten, de periode van uitzichtloosheid zal overbrugd moeten worden.
Als nu niet wordt bijgestuurd, dan zal blijken, dat het prachtige bouwwerk van sociale voorzieningen een luchtkasteel is, op het moment dat we het echt nodig hébben. Omdat er geen geld is als die prachtige regelingen uit te voeren!
Als oude waarden en oude zekerheden wegvallen zal er een perspektief, moeten zijn, omdat anders de mensen het vertrouwen in de toekomst verliezen, zich afwenden van de maatschappij, zich tenslotte tegen die maatschappij zullen keren. Als er geen vertrouwen is, als men ;het niet meer ziet zitten, wordt ruimte geschapen voor extremisme. Links of rechts,, allebei even erg. Hoe komt die samenleving nu weer aan een perspektief? Waar wordt de weg gewezen?
Alleen de mensen zelf kunnen maatregelen, een beleid bedenken, dat een perspektief biedt. Die mensen hebben zich onder andere, maar vooral georganiseerd in politieke partijen.
Daar dient te worden nagedacht over de toekomst.
En nu heb ik veel respekt voor de kundige wijze waarop dit kabinet zich inzet voor een betere toekomst. Er zijn verschillende voorbeelden van beleid, die de richting wijzen; onze Tweede Kamer- fraktie brainstormt regelmatig over hoe het nu verder moet, maar de leden van de politieke partijen kunnen niet slechts toezien hoe de dames en heren in Den Haag onze kastanjes uit het vuur halen.

Als het om de echt lange termijn gaat, als het om een toekomst- filosofie gaat, dan zijn het politieke partijen die de richting mee moeten aangeven. Doen zij dat niet, dan verliezen zij het vertrouwen. Is het niet logisch, dat de PvdA in een crisis is geraakt, nu elke visie op een samenleving in een neergaande tijd ontbreekt. Tot vorig jaar bleef de PvdA uitgaan van een groeiscenario. Nu verliest ze zich in burgerlijke ongehoorzaamheid in plaats van als oppositie een alternatief te hebben voor het huidige beleid.
Het CDA worstelt nog steeds met de naweëen van de fusie en collega Bukman slaagt er nog te weinig in CDA'ers te bewegen zich met de politiek bezig te houden.
Wij in de VVD zijn die discussie wel aangegaan.
Het is begonnen met "liberalisme in de jaren '80, voortgezet met de herziening van de beginselverklaring en met de discussie over het Liberaal Manifest. Maar dames en heren, daarmee zijn we niet klaar.
Op onze partij drukt inmiddels een zeer zware verantwoordelijkheid.

Wij zijn niet meer die partij van een select gezelschap van iets meer dan 15% van de stemmen. Wij zijn een grote brede volkspartij geworden, met bijna 25% aanhang en vooral, een enorme, nog steeds groeiende aanhang bij de jeugd. En natuurlijk komt dat. voor een deel door de aansprekende wijze van optreden van Ed Nijpels. Maar met alle respekt voor Ed, dames en heren, er is meer.
De jonge mensen hebben hun hoop gericht op de VVD. De jonge mensen die het zo moeilijk hebben met hun toekomst, in deze neergaande tijd, verwachten kennelijk, dat de liberale stroming, ónze liberale partij, wel dat toekomst perspectief kan bieden.
0nze liberale stroming, waar het eigen initiatief, de eigen verantwoordelijkheid, de ontplooiing van de mensen zelf voorop staat heeft het vertrouwen van de jeugd gekregen,
omdat het steeds meer aanleunen tegen die alles beherende en beheersende overheid tot burocratie, tot afstompen heeft geleid.
Dames en heren, wat een grote verantwoordelijkheid drukt erop Uw schouders. Want U zult die verwachtingen waar moeten maken.
Met elkaar zullen we een brug moeten bouwen over het dal waarin we terecht gekomen zijn. Daarbij zullen dogma's, oude onaantastbaarheden opnieuw moeten worden bezien. Een andere tijd, van langduriger, neergang dan gehoopt, in plaats van eindeloze groei, vraagt een nieuwe aanpak, waarbij het uitgangspunt moet zijn, dat enerzijds de weg niet moet worden afgesneden of versmald, de weg, die leidt naar een betere economische situatie, maar zullen anderzijds nieuwe paden moeten worden betreden die aan de mensen, in de moeilijke situatie nu, een uitzicht op betere omstandigheden bieden.
Een nieuwe aanpak dus, waarbij bestaande taboes moeten kunnen worden doorbroken. Het kan op langere termijn toch niet zo zijn, dat gezinsverzorgsters met 80% thuiszitten, terwijl hier en daar gezinnen schreeuwen om hulp. Het kan toch niet zo zijn, dat tienduizenden wegenbouwers thuiszitten voor 80% van hun loon, terwijl er een schreeuwende behoefte is aan b.v. de vierbaansweg van Leeuwarden naar Meppel, die dan dus voor slechts 20% van de arbeidskosten plus zand en asfalt kan worden aangelegd?
Natuurlijk ken ik het macro-economische antwoord en ken ik de bezwaren tegen allerlei soorten ideëen die wel eens gelanceerd worden. Maar hoe groot is de maatschappelijke schade die wordt aangericht?
Aan de mensen, aan de jeugd, in de eerste plaats, maar ook aan de hele samenleving.

Het is op de lange termijn niet te handhaven, dat zoveel honderdduizenden een uitkering moeten krijgen, zonder dat de samenleving daarvoor een prestatie terugkrijgt, terwijl wel prestaties te verrichten zijn.
In de veranderde omstandigheden moeten wij een uitdaging zien. Als alles goed gaat, als alles jubel is, is 't gemakkelijk een samenleving
in te richten, maar als het moeilijk is, als bij iedere oplossing .....
een probleem voor de hand is, dan, juist dan, vraagt de situatie om inventiviteit en creativiteit.
In het verlengde van liberalisme in de jaren '80 en het liberale manifest zal er, vanuit de partij een meer concrete invullen moeten komen. Daarom heeft het Hoofdbestuur besloten een aanzet te geven om op basis van onze liberale uitgangspunten te komen tot een concrete formulering van hoe de veranderde omstandigheden tegemoet getreden kunnen worden.
Hoe verhouden zich de technologische ontwikkeling, de recessie, de werkloosheid, de sociale voorzieningen, de arbeidstijdverkorting, inkomen al of niet uit arbeid, de zwakkeren, de jongeren, de minderheden,
Hoe verhouden zich onderwijs en bedrijfsleven. Wat doen we in de al of niet gedwongen vrije tijd, de tijd dat niet gewerkt wordt.
Het Hoofdbestuur heeft de heer Pais bereid gevonden met enkele anderen, het initiatief te nemen. Dit kan natuurlijk niet leiden tot een blauwdruk voor een perfekte samenleving, maar kan wel voorop gaan in het ontwikkelen van nieuwe lijnen. Dat zal de basis zijn voor een perspectief, dat na bespreking in de partij aan de mensen kan worden geboden.
Het is dwars tegen het liberalisme, dat mensen die willen werken, dat niet kunnen, zodat zij zich niet kunnen ontplooiien.
Het is dwars tegen het liberalisme, dat van de technologische ontwikkeling niet optimaal wordt gebruik gemaakt om dienstbaar te worden gemaakt aan de mensen; informatie, communicatie, media, we moeten het gebruiken, en er niet bang voor zijn. Het is dwars tegen het liberalisme, dat minderheden geen gelijkwaardige kansen hebben, dat jongeren het niet meer zien zitten, om hun jargon maar te gebruiken, wij openen het offensief, we leven in een tijd die om dynamiek, om aktie vraagt. Sociale aktie, omdat het om mensen gaat. Liberalen willen niet houden wat ze hebben, liberalen willen vooruit, meebouwen aan een betere samenleving, een samenleving van déze tijd.

Wij hebben het creatieve vermogen, omdat wij de mensen hebben. Daarom hebben wij de moed, wij de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, nieuwe wegen in te slaan.